

МІСЦЕ БІОЕТИКИ В СУЧАСНІЙ ХІМІЧНІЙ ОСВІТІ

*Гриньова М.В., Магда В.І., Криворучко А.В.
Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка*

В сучасному світі, на фоні бездумного відношення до своїх і оточуючих нас життів, коли без всякої потреби кожен хвилину знищуються мільйони істот, особливу актуальність набуває біоетика. Вона є основою знань, які визначають наше відношення до біосфери у всій її багатоманітності. Біоетика сприяє досягненню важливої практичної мети: зберегти нашу живу планету в чистоті і цілісності, забезпечити оптимальне відродження життєвих ресурсів.

Відомо, що природа складає загальне джерело життя людей, відношення до неї показує на скільки людина має право називатися людиною. І тому навколо відношень між людиною і природою точаться гострі дискусії. Їхня гармонізація хвилює нині всіх людей планети.

У наш час безумовним є той факт, що інтенсивно споживаючи природні ресурси, людство незмірно поліпшило умови розвитку своєї цивілізації і свого розвитку, але породило нову проблему відходів. Відходи виробництва певний час не спричиняли помітної шкоди біосфері, тому що не досягли порогу її можливостей до самоочищення. Сьогодні цей поріг перевищений, і ми на кожному кроці стикаємося з фактами забруднення природного середовища води, повітря і ґрунту. Внаслідок цього гинуть живі організми, а це небайдуже для людей, бо вони живуть не самі по собі, а в складній системі екологічних зв'язків, які в сукупності забезпечують природні умови їх існування. Отруєння природного середовища можна було б оправдати за рахунок недосконалих технологій, проте технічні можливості сьогодення дозволяють створити досконалі системи очисних споруд. Фактом є і те, що людина значною мірою підірвала природні основи власної життєдіяльності, порушила взаємодію між суспільством і природою. Людина спровокувала своїм, часто некомпетентним втручанням у природні ресурси, необоротні процеси, цим самим викликала загальну стурбованість про стан біосфери. Майже щодня ми чуємо про такі важливі проблеми, як забруднення навколишнього середовища техногенними речовинами, радіаційне забруднення, порушення озонового шару, смоги, кислотні дощі, парниковий ефект. Саме ці проблеми призводять до зникнення щохвилини живих істот, крім того багато рослин і тварин перебувають на межі зникнення. Отже, перетворюючи природу, навколишнє середовище людина змінює умови життя на планеті і, таким чином, впливає на організми. Вплив цей може бути свідомим, однак частіше – несвідомим, а його наслідки не завжди мають позитивний характер. При цьому біотичні принципи «не працюють», бо люди можуть не контактувати прямо з об'єктами живої природи. Якщо така діяльність у біосфері не регламентуватиметься етичними нормами, то це призведе до прикрих, можливо, й трагічних наслідків. Тому необхідно створити таку взаємодію природи і суспільства, яка б будувалася на основі розумної людської діяльності, виключала б можливість збіднення біосфери і, навпаки, сприяла б її оптимізації. Тому сьогодні гостро стоїть питання про формування біотичного

світогляду у суспільстві. Гострота викликана тим, що людський вплив на природу здатний знищити життя на Землі. Звідси випливає, що життя людини залежить від чистоти і збереження біосфери. А так, як існує прямий зв'язок між забрудненням навколишнього природного середовища і захворюваністю населення, то людство має формувати нові етичні принципи, правила поведінки у біосфері, які б визначали межі втручання до природи, і, які б сприяли глобальним інтересам існування біоти на планеті.

У зв'язку з цим слід приділити велику увагу біоетиці у всіх навчальних закладах на всіх рівнях. Основною тенденцією біоетики сьогодні повинно бути впровадження її в загальноосвітню систему. Викладання кожної дисципліни має бути пронизане біоетичними ідеями, встановлено тісний зв'язок між навчальними предметами. Нам не обійтися без біоетики хоча б тому, що людина частина природи і вона повинна усвідомлювати те, що, як і для чого вона робить та прогнозувати кінцевий результат своєї діяльності.

Особлива роль у формуванні біоетичної свідомості належить школі, де принципи біоетики можна впроваджувати на уроках природознавства, біології, хімії, географії, фізики, а також на заняттях факультативів та гуртків. Одним із можливих шляхів реалізації біоетики є хімічна освіта. Дуже важливо, щоб на сучасному етапі розвитку освіти саме в шкільному змісті хімічної освіти відображалися принципи біоетики. Саме так ми зможемо формувати в учнів етичне ставлення до всього живого, навчити ставитися до кожної часточки природи як до безцінного творіння; саме так ми зможемо навчити дітей бути розсудливими та усвідомлювати значення природи. Мета такого виховання повинна полягати не тільки в охороні благополуччя й свободи видів, але й у збереженні доступу в цей світ. І чим краще учні усвідомлять принципи біоетики, тим швидше вони проникнуть думкою, що зберегти життя на Землі – це найвища моральна задача і випадає вона на їх долю.

Якщо не вчити людину розуміти навколишній світ, то вона не зможе відчувати його біль і побачити необхідність у зміні свого ставлення до нього. Неправильне світовідчуття породжуватиме поганий характер, який, у свою чергу, призведе до етичних проблем. Тому освіта може реалізовувати себе лише в тому випадку, коли вона навчатиме не лише підкоренню світу, але й розумінню цього світу. Біоетика повинна стати способом життя людини. І цьому має сприяти хімічна освіта. Сьогодні дуже важливо, щоб учні були широко обізнані з біоетичними проблемами. Шкільний курс хімії має всі можливості для цього. Хімія несе основне навантаження в розкритті таких важливих питань, окреслених біоетикою, як збереження для нащадків усі існуючих на Землі форм живого в усьому їх різноманітті шляхом вирішення екологічних проблем; розкриття єдності органічного та неорганічного світу; вплив діяльності людини на оточуючий світ і, на цій основі, необхідність етичного ставлення до природи; розкриття ролі хімічної промисловості, яка не повинна мати небажаних побічних наслідків; особливості науково-технічного прогресу з позиції біоетики; формування стратегії взаємодії людини з природою шляхом вивчення екологічних

проблем своєї місцевості; усвідомлення того, що шкода завдана в одному місці, обов'язково вплине на всі ланки природного ланцюга; виокремлювати зв'язки між мораллю та соціальним розвитком.

На жаль, біоетика в Україні ще не перебуває на належному рівні, її питання не включені в шкільний зміст освіти і тому не розглядаються. Необхідно впровадити її комплексне вивчення в системі природничих наук. Біоетика повинна стати обов'язковою складовою формування особистості учня в сучасній школі. І саме на уроках хімії є можливість впроваджувати її ефективно, із залученням об'єктивних відомостей та без формування упередженого ставлення до сучасної науки.

Література

1. Гриньова М.В., Джурка Г.Ф., Кращенко Ю.П. Гуманізація освіти у вимірах біоетики // Глобальна біоетика: сучасні виміри, проблеми, рішення / Матеріали III міжнародного симпозіуму з біоетики. – К., 2004.
2. Запрожан В.М. Від біоетики до екоетики // Вісник НАН України. – 2004. – №8. – С. 13
3. Худушин Ф.С. Природа и мораль. – М.: Знание, 1983. – 64 с.

БІОЕТИКА В РУСЛІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

*Гриньова М.В., Новописьменна Т.В.
Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка*

Сьогодні особливо актуальним стає повернення до принципів гуманізму, людяності, визнання високої гідності кожної особистості. Це зумовлює появу нової міждисциплінарної галузі – біоетики. Охоплюючи царини медицини, біології та етики, біоетика має мету зняти соціокультурні протиріччя, повернути людство до ідеалів втраченої духовності, моральності. Принципами нової науки є любов до життя, визнання життя вищою вартістю [7].

Біоетика – це наука, яка вивчає взаємозв'язки людини з живою природою та із самою собою як частинкою цієї природи. Її мета – створення прийнятної етичної орієнтації, що базується на найбільшій повазі до людської гідності і найдбайливішому ставленні до життєвого середовища. Вона покликана гуманізувати застосування науки і технологій з людською гідністю і унікальністю, запобігати помилкам і технологічним зловживанням [2].

Стрімкі темпи науково-технічного прогресу, розширення горизонтів раціональних можливостей людства відкривають нові способи приборкання природи. У свою чергу, це спричиняє чимало дилем морального й філософського характеру. Як слушно зазначає католицький мислитель Жак Судо, вірити, що розвиток науки – це завжди погано, так само наївно, як вірити, що це завжди добре [8].

Біоетика, як новий науковий напрям, стала реакцією на інтенсивні